

УДК 347.9

DOI <https://doi.org/10.32782/lexsportiva/2021.1.4>**Омельчук Олександр Сергійович,**

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0082-3619>

ПРОБЛЕМИ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН В СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ

Статтю присвячено питанням специфіки цивільно-правового регулювання суспільних відносин в сфері професійного спорту в карантинний період. Визначено, що основними напрямками досліджень проблем в сфері правового регулювання професійних спортивних відносин в період пандемії є специфіка виконання договірних та позадоговірних зобов'язань клубами та лігами в умовах фінансової нестабільності та впливу зовнішніх факторів на проведення змагань; наслідки відмови спортсменів від виконання контактних зобов'язань через ризик зараження; дія контрактних зобов'язань у часі з огляду на зміну структури спортивного сезону; можливість розгляду пандемії форс-мажорною обставиною та відповідні наслідки такого прирівняння; компенсації клубам та лігам за введення обмежень, що призводять до значних фінансових збитків. Аргументовано, що в ігрових видах спорту можливе застосування поряд із трудовими договорами цивільно-правових договорів для регулювання відносин за участю професійних спортсменів. Таким чином, обґрунтовано, що особливості продовження, виконання або розірвання таких договорів є предметом правового регулювання саме цивільного права. Доведено доцільність продовження професійних контрактів гравців до закінчення сезону відповідно до міжнародних норм, адже такий підхід відповідає первісним намірам сторін під час підписання контракту, а також зберігає спортивну чесність та стабільність. Визначено відсутність абсолютного статусу форс-мажорних обставин щодо ситуації з пандемією та карантинними обмеженнями в контексті виконання професійних спортивних контрактів. Визначено, що питання виконання договірних зобов'язань перед власниками абонементів, передплачених квитків на спортивні змагання повинні бути врегульовані спортивними асоціаціями в співробітництві з органами виконавчої влади, в повноваження яких входить регулювання та контроль за організацією спортивних змагань. Доведено, що питання виконання договірних зобов'язань в сфері професійного спорту в період пандемії недостатньо врегульовані чинним законодавством, а вирішення спорів, що виникають в даній сфері, покладаються на міжнародні спортивні органи. Правове регулювання даних відносин знаходиться в юрисдикції міжнародних спортивних федерацій, національних асоціацій та спирається на положення чинних договорів (як індивідуальних, так і колективних).

Ключові слова: професійні контракти спортсменів, карантинні обмеження, пандемія, виконання договору.

Omelchuk O.S. PROBLEMS OF SETTLING LEGAL RELATIONS IN THE FIELD OF PROFESSIONAL SPORTS DURING THE PANDEMIC

The article is devoted to the specifics of civil law regulation of public relations in the field of professional sports in the quarantine period. It is determined that the main areas of research in the field of legal regulation of professional sports relations during the pandemic are the specifics of contractual and non-contractual obligations by clubs and leagues in conditions of financial instability and the influence of external factors on competitions; the consequences of athletes' refusal to perform contact obligations due to the risk of infection; the effect of contractual obligations over time due to changes in the structure of the sports season; the possibility of considering a pandemic by force majeure and the corresponding consequences of such equating; compensation to clubs and leagues for the imposition of restrictions that lead to significant financial losses. It is proved that in game sports it is possible to use civil law agreements to regulate relations with the participation of professional athletes. Thus, it is substantiated that the peculiarities of the extension, performance or termination of such agreements are the subject of legal regulation of civil law. The expediency of extending the professional contracts of players until the end of the season in accordance with international norms has been proved, as this approach corresponds to the original intentions of the parties at the time of signing the contract, as well as preserves sports honesty and stability. The lack of absolute status of force majeure in relation to the situation with a pandemic and quarantine restrictions in the context of professional sports contracts has been determined. It is determined that the issue of fulfillment of contractual obligations to the owners of season tickets, prepaid tickets for sports competitions should be regulated by sports associations in cooperation with the executive authorities, whose powers include regulation and control over the organization of sports competitions. It has been proven that the issues of fulfillment of contractual obligations in the field of professional sports during the pandemic are not sufficiently regulated by the current legislation, and the settlement of disputes arising in this area is entrusted to international sports bodies. Legal regulation of these relations is under the jurisdiction of international sports federations, national associations and is based on the provisions of existing agreements (both individual and collective).

Key words: professional contracts of athletes, quarantine restrictions, pandemic, contract fulfilment.

Постановка проблеми. Пандемія COVID-19 стала серйозним викликом для людства. Нові для всього світу умови життя в межах карантинних обмежень спричинили велику кількість змін в принципах регулювання суспільних відносин – опікування питаннями людського здоров'я та безпеки життєдіяльності вимусило змістити та надати пріоритет публічним інтересам над приватними в окремих сферах життєдіяльності. В той же час перед державою постала нагальна необхідність нівелювання обмежень, завданих суб'єктивним правам, та забезпечення умов недопущення зловживань повноваженнями публічних суб'єктів, що ведуть до порушення законних прав та інтересів фізичних та юридичних осіб.

Якщо окремі сфери людського життя достатньо швидко пристосувалися до умов карантину, використовуючи способи дистанційного впливу на певні процеси, а деяким видам людської діяльності обмеження стали каталізатором розвитку та зростання (наприклад, доставка товарів, електронна комерція або діджиталізація адміністративних послуг), – то для певних не менш значущих сфер життєдіяльності карантинні обмеження стали нездоланими перепонами для подальшого розвитку та практично поставили під сумнів можливість їх подальшого існування в попередньому вигляді.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Питання змін правового регулювання відносин у сфері професійного спорту в умовах карантинних обмежень ставали предметом дослідження зарубіжних науковців, серед яких Айман Ноур, Ендрю Шварц, Лука Мілановіч, Ендрю МакГрегор, Метью Лавел та інші, однак в вітчизняній цивілістичній науці бракує спроб осмислення нових підходів до правового регулювання відносин в сфері професійного спорту в період пандемії.

Тому метою статті є збагачення наукової доктрини висновками щодо дійсного стану правового регулювання та пропозиціями щодо захисту прав та інтересів професійних спортсменів та клубів в період пандемії.

Виклад основного матеріалу. Особливо карантинні обмеження торкнулися сфери фізичної культури і спорту, а саме професійного спорту як діяльності, яка напряму залежить від присутності глядачів та шанувальників на спортивних аренах, від точного календарного планування навантажень та графіку спортивних заходів, а також від можливості повноцінно взаємодіяти зі своїми командами та тренерами. Ступінь впливу карантинних обмежень важко недооцінити, адже

стадіони майже на рік залишилися пустими (що зумовило величезні збитки для спортивних клубів та організаторів змагань), спортсмени були вимушені неефективно тренуватися поза спортивними базами або в умовах цілковитої ізоляції від зовнішнього світу, позитивні проби тестів на коронавірус призводили до відсторонення цілих команд від змагань або навіть невимушених понижень в рейтингу (наприклад, технічна поразка збірної команди України з футболу проти Швейцарії), навіть змагання найвищого рівня відтерміновувалися, скасовувалися або передислоковувалися (наприклад, минулого року, а Чемпіонат Європи з футболу та Олімпійські ігри були перенесені з 2020 року на 2021 рік, а матчі плей-оф Ліги Чемпіонів були перенесені з домашніх стадіонів команд на нейтральні поля).

Серед основних проблем, які називаються дослідниками в сфері правового регулювання професійних спортивних відносин, слід виділити наступні, найбільш цікаві в аспекті цивільно-правового регулювання:

- специфіка виконання договірних та позадоговірних зобов'язань клубами та лігами в умовах фінансової нестабільності та впливу зовнішніх факторів на проведення змагань (переноси та відміни спортивних зустрічей, примусова ізоляція спортсменів, зміна порядку та структури проведення змагань);

- наслідки відмови спортсменів від виконання контактних зобов'язань через ризик зараження;

- дія контрактних зобов'язань у часі з огляду на зміну структури спортивного сезону;

- можливість розгляду пандемії форсмажорною обставиною та відповідні наслідки такого прирівняння;

- компенсація клубам та лігам за введення обмежень, що призводять до значних фінансових збитків.

Як відмічає Л. Мілановіч, через «коронавірусні» обмеження спортивні організації, ліги та клуби стикаються і будуть стикатися з серйозними фінансовими проблемами, намагаючись подолати значні втрати доходу. Вони можуть зазнати фінансової нестабільності, спричиненої впливом COVID-19 на комерцію, зайнятість, спонсорство та наше повсякденне життя. Дослідник прогнозує, що незабаром багато спортивних клубів не зможуть впоратися з занадто обтяжливими контрактами гравців і будуть прагнути їх взаємного або одностороннього припинення [8].

Діяльність у професійному спорті спортсменів, тренерів та інших фахівців, яка полягає у підготовці та участі у спортивних змаганнях серед

спортсменів-професіоналів провадиться відповідно до Закону України «Про фізичну культуру і спорт», Кодексу законів про працю України та інших нормативно-правових актів, а також статутних та регламентних документів відповідних суб'єктів сфери фізичної культури і спорту та міжнародних спортивних організацій.

Вітчизняне законодавство надає пріоритет нормам трудового права для регулювання відносин між спортсменом та спортивним клубом чи федерацією. Разом з тим, у більшості випадків трудові контракти укладаються паралельно із цивільно-правовими договорами, з огляду на те, що професійні спортивні відносини - це в першу чергу товарно-грошові відносини. В індивідуальних видах професійного спорту (наприклад, тенісі, боксі, велоспорті тощо) спортсмени-професіонали, з однієї сторони, і організатори професійних спортивних змагань, з іншої, регулюють свої відносини за допомогою цивільно-правових договорів (найчастіше, це договори про надання послуг або договори, коли спортсмен професіонал сам виступає у якості замовника (роботодавця), укладаючи договори з тренерами, менеджерами і т.д., яких він наймає для забезпечення тренувального процесу, проведення маркетингових досліджень ринку тощо) [9, с. 163]. В ігрових видах спорту також можливе застосування і цивільно-правових договорів для регулювання відносин за участю професійних спортсменів. Таким чином, особливості продовження, виконання або розірвання таких договорів є предметом правового регулювання саме цивільного права.

Перший фактор, що виник на фоні пандемії та вплинув на виконання договірних зобов'язань професійними спортсменами, - це зміщення термінологічних меж окремих сезонів. Так, наприклад, футбольний сезон 2019-2020 років був перерваний та вийшов за звичайні часові межі, що зумовило також зміщення початку сезону 2020–2021 років. В середовищі професійних гравців та їх агентів виникло закономірне питання щодо дії контрактних зобов'язань в період карантинних обмежень.

Відповідно до роз'яснень наданих Міжнародною федерацією футболу ФІФА контракти гравців, що зазвичай закінчуються після закінчення сезону, або дата припинення яких співпадає з кінцем сезону, в умовах пандемії не відповідатимуть термінологічним межах сезонів окремих чемпіонатів, адже через призупинення чемпіонатів в більшості країн тепер поточний сезон не закінчиться тоді, коли було заплановано на початку сезону. З метою врегулювання даних питань між-

народною федерацією було запропоновано продовжити контракти до того моменту, коли сезон дійсно закінчиться, адже такий підхід відповідає первісним намірам сторін під час підписання контракту, а також зберігає спортивну чесність та стабільність. Подібний же принцип повинен застосовуватися до контрактів, які мають розпочатися з початком нового сезону, тобто набрання чинності такими контрактами відкладається до фактичного початку наступного сезону [3].

Однак, примушення до заключення (в даному випадку продовження) професійного контракту суперечить свободі договору сторін, адже відповідно до ч.1 ст. 627. ЦК України сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості [18].

Як відмічають Е. МакГрегор та М. Лавель, у невизначені часи карантинних обмежень клуби повинні вдаватися до активації будь-яких односторонніх положень про продовження контракту, які були включені в контракт гравця в момент його укладення (в практиці спортивного права такі умови часто називають «опція продовження»). Опція продовження - це договірні положення, які надають одній стороні контракту виключне право продовжити контрактні відносини з іншою стороною. На відміну від взаємних положень (де обидві сторони зобов'язані погодитися на продовження) опції продовження не вимагають від обох сторін дати згоду на активацію цього пункту [7].

Однак, не всі контракти професійних гравців передбачають пункти про продовження в односторонньому порядку, що вимушує клуби вступати в переговори з метою продовження контрактів своїх гравців. Такий процес може бути ускладнений тим фактом, що з моменту припинення контракту з поточним клубом гравець зв'язаний контрактними зобов'язаннями вже з новим клубом. В даному випадку в тристоронньому форматі клубам необхідно домовлятися про оренду відповідного гравця.

Окремо необхідно торкнутися питання виконання зобов'язань за вже укладеними договорами в період пандемії. Більшість спортивних клубів були вимушені знизити рівень виплат своїм гравцям через фінансові збитки, однак такі зміни у первинні контракти хоча і здійснювалися за ініціативи роботодавців, повинні були акцептуватися самими гравцями. Врегулювання даних питань здійснювалося шляхом медіації, непоодинокими залишалися випадки відмови гравців від зни-

ження виплат (наприклад, відмовилися підписувати нові договори гравці футбольних клубів Барселони, Базеля, а також одіозний экс-гравець лондонського Арсенала Месут Озіл [11]).

Що ж до визнання пандемії форс-мажорною обставиною, що виключає відповідальність сторін за неналежне виконання умов договору, то тут показово є справа болгарського футболіста Миколи Бодурова щодо виконання його короткострокового контракту з іранським футбольним клубом Естегхала. Відповідно до обставин справи 27 лютого Іран увійшов у режим карантину, а гравець був вимушений покинути країну 6 березня. 14 березня клуб оголосив про припинення тренувань до подальшого повідомлення. Цього ж дня гравець подав вимогу про виплату заробітної плати відповідно до норм Положення ФІФА про статус та трансфер гравців (RSTP). Гравець відмовився надавати клубу відстрочку у виплаті і наполягав на повній виплаті до 29 березня 2020 року. В разі недотримання строків було заявлено про розірвання професійного контракту.

Клуб не здійснив виплату, тому футболіст ініціював розірвання контракту 30 березня 2020 року. Клуб в свою чергу розпочав проти гравця процедуру притягнення до дисциплінарної відповідальності, адже, на думку представників клубу, гравець розірвав контракт протягом періоду, коли контракт був призупинений через форс-мажорні обставини; гравець повинен був усвідомлювати, що характер банківської системи в Ірані та той факт, що країна підлягає міжнародним санкціям, означали, що своєчасні платежі були неможливі [5].

У Рішенні Палати з вирішення спорів ФІФА стало на сторону гравця. Аналізуючи концепцію форс-мажорних обставин, члени Палати зазначили, що, виходячи зі змісту Керівних принципів ФІФА щодо COVID-19 та поширених запитань ФІФА щодо COVID-19, ФІФА не заявила, що спалах COVID-19 є форс-мажорною обставиною у будь-якій конкретній країні чи на території, тобто наявність пандемії не означає, що на будь-яку конкретну трудову угоду чи трансфер вплинула форс-мажорна обставина.

Іншими словами, у будь-якому конкретному спорі сторона спору, яка посилається на форс-мажорні обставини, повинна довести наявність зазначеної події відповідно до чинного національного законодавства. Аналіз того, чи мали місце форс-мажорні обставини, слід розглядати в кожному окремому випадку з урахуванням усіх відповідних обставин [2].

Особливу увагу слід приділити особливостям

реалізації суб'єктивних цивільних прав вболівальників, пов'язаних з існуванням карантинних обмежень. Якщо питання реалізації свободи пересування та вибору місця проживання в період пандемії вже досліджувалися та неодноразово коментувалися вищими державними органами, то питання реалізації свободи договору та прав фізичних осіб на захист своїх інтересів в межах договірних правовідносин з організаторами спортивних змагань в період карантину набувають актуальності з огляду на нещодавні проблеми вітчизняних вболівальників з потраплянням на матчі власної збірної з футболу на Чемпіонаті Європи 2020, який відбувся цього літа.

За схемою, що була запропонована УЄФА продаж квитків відбувався тільки на офіційному сайті організації через систему спеціальних лотерей [19]. Всі бажачі могли залишити заявку на отримання білетів і, у випадку виграшу в розігріш, отримували право викупити білети. Всі білети були іменні та не передбачали можливості передання їх іншим особам. З переносом змагання квитки на окремі матчі зберегли свою дію, однак ситуація з «коронавірусними» обмеженнями не давала змогу прогнозувати можливість потрапляння на конкретний стадіон у конкретному місці. Виникло широке коло питань щодо законності отримання компенсації у випадку неможливості потрапляння на конкретний матч, які УЄФА вирішувала буквально в ручному режимі, враховуючи індивідуальні особливості кожного окремого випадку.

Однак, не лише проведення Чемпіонату Європи з футболу спричинило обговорення проблематики виконання обов'язків за договорами з уболівальниками в період карантину.

В 2020 році відповідно до п. 7 частини 2 Постанови Кабінету міністрів України «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» заборонено проведення всіх масових (культурних, розважальних, спортивних, соціальних, релігійних, рекламних та інших) заходів [14]. На сьогоднішній день діє рішення Кабінету Міністрів України про продовження адаптивного карантину та режиму надзвичайної ситуації до 31 грудня 2021 року, згідно якого заборонено проводити масові заходи за участю понад однієї особи на 4 кв. метри площі території або наповненістю залів понад дві третини місць у кожному окремому залі, спортивні зали та фітнес-центри працюватимуть лише у разі обмеження кількості відвідувачів з розрахунку одна особа на 10 кв. метрів площі тощо [17].

Організатор матчу отримав право проводити

матч його з глядачами за погодженням з організатором змагань (УПЛ, ПФЛ або УАФ). Немоżliвість розмістити на спортивній арені всіх бажаючих змусила спортивні клуби вдаватися до рішучих заходів зі зміни стадіонів та організації проведення матчів з метою задоволення вимог законодавства щодо обмежень на футбольних матчах. Так, відповідно до медичних протоколів, квитки на матчі повинні бути продаваними тільки онлайн; у квитках повинні бути вказані особисті дані глядача, адже вхід на стадіон дозволений тільки з посвідченням особи; дистанція між уболівальниками на трибунах стадіону повинна бути не менше, ніж 1,5 метра (за це відповідає організатор матчу, як і за запобігання скупчення великої кількості людей); фанатський сектор гостей може бути заповнений не більше, ніж 25%; розмір фанатського сектора повинен бути не більше 5% від місткості стадіону.

Всі регіони України залежно від епідеміологічної ситуації розділені на зелені, жовті, помаранчеві і червоні зони. У кожній із цих зон дозволені спортивні заходи, але з різними обмеженнями:

- зелена зона - на 5 м. кв. не більше однієї людини, відстань між людьми мінімум 1.5 м;
- жовта зона - дозволені матчі тільки професійних команд з вимогами зеленої зони по розміщенню глядачів;
- помаранчева і червона зони - матчі за участю не більше 220 осіб, на 10 м. кв. не більше однієї людини.

Впускати на матчі уболівальників було визнано правом клубів, а не обов'язком, навіть якщо дозволяє епідемічна ситуація [10].

Окрім цього умови карантинних обмежень щодо кількості відвідувачів на спортивних аренах впливають на можливість виконання вимог законодавства щодо публічних договорів, які відповідно до ст. 633 ЦК України передбачають обов'язок організаторів матчу здійснювати продаж квитків кожному, хто до неї звернеться, а умови публічного договору встановлюються однаковими для всіх споживачів, крім тих, кому за законом надані відповідні пільги.

Крім того, ч. 3-4. ст. 633 ЦК України, що підприємець не має права надавати переваги одному споживачеві перед іншим щодо укладення публічного договору, якщо інше не встановлено законом. Підприємець не має права відмовитися від укладення публічного договору за наявності у нього можливостей надання споживачеві відповідних товарів (робіт, послуг). У разі необґрунтованої відмови підприємця від укладення публічного договору він має відшкодувати збитки, завдані споживачеві такою відмовою.

Однак, вимоги карантинних обмежень змушують надавати пріоритет окремим категоріям уболівальників (наприклад, центральна влада Великобританії надала можливість більшого наповнення стадіонів за умови наявності у уболівальників сертифікатів про вакцинацію [6]) або обмежувати окремі категорії осіб в укладенні публічних договорів [4], попри те що законодавством встановлено, що вибір вакцинуватись чи ні є правом особи, а не її обов'язком. Зокрема, ст. 43 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» передбачає, що пацієнт може отримувати будь-яку медичну допомогу лише за його згоди (в тому числі щеплення), крім прямої загрози життю [12].

Одночасно, ст. 10 вищезгаданого закону передбачено обов'язок кожного громадянина піклуватися про своє здоров'я і здоров'я дітей, не шкодити здоров'ю інших громадян, проходити профілактичні медичні огляди і робити щеплення. Щодо співвідношення даних норм у своєму рішенні висловився від 17 квітня 2019 року у справі № 682/1692/17 Верховний Суд України, відзначивши, що вимога про обов'язкову вакцинацію населення проти особливо небезпечних хвороб з огляду на потребу охорони громадського здоров'я, а також здоров'я зацікавлених осіб, є виправданою [13]. Таким чином, Верховний Суд встановив пріоритет суспільних інтересів над особистими в питанні забезпечення охорони здоров'я населення.

Наказом МОЗ України від 24.12.2020 р. № 3018 затверджена «Дорожня карта з впровадження вакцини від гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, і проведення масової вакцинації у відповідь на пандемію COVID-19 в Україні у 2021–2022 роках» (зі змінами від 09.02.2021 № 213) [15]. Слід зазначити, що наразі вакцинація від COVID-19 в Україні є добровільною, адже законодавство не допускає проведення вакцинації в примусовому порядку, однак положеннями окремих нормативно-правових актів можуть бути обмежені в реалізації права громадян, які відмовилися від щеплення.

Одночасно карантинні обмеження, встановлені центральною та місцевою владою, вимагають порушувати норми регламентів щодо доступу уболівальників інших клубів або асоціацій. Наприклад, Регламентом інфраструктури стадіонів та заходів безпеки проведення змагань з футболу, затвердженого Українською асоціацією футболу встановлено мінімальну квоту у 5% від загальної місткості свого стадіону виключно для

глядачів клубу гостей в безпечній, ізольованій зоні, що обладнана зручностями належного стандарту, однак дане положення є складно виконуваним з огляду на знижену допустиму кількість відвідувачів стадіону (квота встановлена від місткості стадіону, а не дозволеної центральною або місцевою владою кількості допущених глядачів) та адміністративні перепони, пов'язані з вимушеним карантинном осіб, які прибули з іншої місцевості/країни. Неврегульованість даних питань призводить до інцидентів навіть на рівні національних збірних (нещодавній випадок переривання матчу національних збірних Аргентини та Бразилії через порушення карантинних обмежень [1]), а спортивні клуби та організатори змагань вимушені знаходити вихід із ситуації, продовжуючи нести збитки і наражати себе на потенційну юридичну відповідальність з боку спортивної влади своєї країни та міжнародних спортивних федерацій.

Отже, питання виконання договірних зобов'язань перед власниками абонементів, передплатених квитків на спортивні змагання повинні бути врегульовані спортивними асоціаціями в співробітництві з органами виконавчої влади, в повноваження яких входить регулювання та контроль за організацією спортивних змагань.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що питання виконання договірних зобов'язань в сфері професійного спорту в період пандемії недостатньо врегульовані чинним законодавством. Вирішення спорів, що виникають в даній сфері, покладаються на міжнародні спортивні органи, а правове регулювання даних відносин знаходиться в юрисдикції міжнародних спортивних федерацій, національних асоціацій та спирається на положення чинних договорів (як індивідуальних, так і колективних).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Brazil v Argentina: World Cup qualifier suspended after health officials walk on pitch in COVID row. SKY news. 2021. URL: <https://news.sky.com/story/brazil-v-argentina-world-cup-qualifier-suspended-after-health-officials-walk-on-to-pitch-in-covid-row-12400300>.
2. Decision of the Dispute Resolution Chamber passed on 20 July 2020: FIFA DRC. URL: <https://digitalhub.fifa.com/m/18fd48acf219eb1/original/zymji9ymyosx0u7znb1-pdf.pdf>.
3. FIFA guidelines to address legal consequences of COVID-19. *FIFA official website*. 2020. URL: <https://www.fifa.com/media-releases/fifa-guidelines-to-address-legal-consequences-of-covid-19>.
4. Football fans threatened with stadium ban if not vaccinated. *The Times*. 2021. URL: <https://www.thetimes.co.uk/article/football-fans-threatened-with-stadium-ban-if-not-vaccinated-jgg7tjw55>.
5. Grossobel S. Nikolay Bodurov vs Esteghlal: FIFA DRC Considers 'Force Majeure' Effect of COVID-19. Squire Patton Boggs (US) LLP. 2020. URL: <https://www.natlawreview.com/article/nikolay-bodurov-vs-esteghlal-fifa-drc-considers-force-majeure-effect-covid-19>.
6. Hurst L. Vaccination-leading UK tests return of supporters in football stadiums. *Euronews*. 2021. URL: <https://www.euronews.com/2021/04/05/vaccination-leading-uk-tests-return-of-supporters-in-football-stadiums>.
7. McGregor A., Lavelle. M. Coronavirus (COVID-19): What does it mean for player contracts? URL: <https://www.brabners.com/blogs/coronavirus-covid-19-what-does-it-mean-player-contracts>.
8. Milanovic L. COVID-19: The Impact On Players' Contractual Rights & Obligations (Key Principles From Case Law). URL: <https://www.lawinsport.com/topics/item/covid-19-the-impact-on-players-contractual-rights-obligations-key-principles-from-case-law>.
9. Василькевич В.П. Гражданско-правовое регулирование отношений в области профессионального спорта: Дисс. ... канд. юр. наук, спец. 12.00.03. Казань, 2006. С. 163.
10. Гема М. Как посещать футбольные матчи в Украине: медицинский протокол Минздрава. *Спорт24*. 2020. URL: https://sport.24tv.ua/ru/ukradi-tachku-u-favbet-startuet-tretja-volna-promo-novosti-sporta_n1738374.
11. Месут Озил отказался от понижения зарплаты в «Арсенале». *Eurosport*. 2020. URL: https://www.eurosport.ru/football/premier-league/2019-2020/story_sto7731539.shtml.
12. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.
13. Постанова Верховного Суду від 17 квітня 2019 року у справі № 682/1692/17. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/81652333>.
14. Постанова Кабінету міністру України «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» від 2 квітня 2020 р. № 255. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/255-2020-%D0%BF>.
15. Про затвердження Дорожньої карти з впровадження вакцини від гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, і проведення масової вакцинації у відповідь на пандемію COVID-19 в Україні у 2021-2022 роках: Наказ МОЗ України від 24.12.2020 № 3018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3018282-20#Text>.
16. Регламент інфраструктури стадіонів та заходів безпеки проведення змагань з футболу, затверджений Рішенням Виконавчого комітету Громадської спілки «Українська асоціація футболу» (протокол №13 від 16.12.2019 р.). URL: https://upl.ua/uploads/2002/Da5_5AJwOaQjy3uCJS17IYq7ArM1q2b_.pdf.

17. Уряд продовжив адаптивний карантин до 31 грудня 2021 року та спростив норми верифікації вакцинації. *Офіційний сайт МОЗ*. 2021. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/urjad-prodovzhiv-adaptivnij-karantin-do-31-grudnja-2021-roku-ta-sprostiv-normi-verifikacii-vakcinacii>
18. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
19. Червоненко В. Євро-2020: як купити квитки. Інструкція. *BBC News Україна*. 2019. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-50332361>.

REFERENCES:

1. Brazil v Argentina: World Cup qualifier suspended after health officials walk on pitch in COVID row. SKY news (2021). URL: <https://news.sky.com/story/brazil-v-argentina-world-cup-qualifier-suspended-after-health-officials-walk-onto-pitch-in-covid-row-12400300>.
2. Decision of the Dispute Resolution Chamber passed on 20 July 2020: FIFA DRC. URL: <https://digitalhub.fifa.com/m/18f2d48acf219eb1/original/zymji9ymyosx0u7znb1-pdf.pdf>.
3. FIFA guidelines to address legal consequences of COVID-19. (2020). FIFA official website. URL: <https://www.fifa.com/media-releases/fifa-guidelines-to-address-legal-consequences-of-covid-19>.
4. Football fans threatened with stadium ban if not vaccinated. *The Times*. 2021. URL: <https://www.thetimes.co.uk/article/football-fans-threatened-with-stadium-ban-if-not-vaccinated-jgg7tjw55>.
5. Grossobel S. (2020) Nikolay Bodurov vs Esteghlal: FIFA DRC Considers 'Force Majeure' Effect of COVID-19. Squire Patton Boggs (US) LLP. URL: <https://www.natlawreview.com/article/nikolay-bodurov-vs-esteghlal-fifa-drc-considers-force-majeure-effect-19>.
6. Hurst L. (2021) Vaccination-leading UK tests return of supporters in football stadiums. Euronews. URL: <https://www.euronews.com/2021/04/05/vaccination-leading-uk-tests-return-of-supporters-in-football-stadiums>.
7. McGregor A., Lavelle. M. (2020) Coronavirus (COVID-19): What does it mean for player contracts? URL: <https://www.brabners.com/blogs/coronavirus-covid-19-what-does-it-mean-player-contracts>.
8. Milanovic L. COVID-19: The Impact On Players' Contractual Rights & Obligations (Key Principles From Case Law). URL: <https://www.lawinsport.com/topics/item/covid-19-the-impact-on-players-contractual-rights-obligations-key-principles-from-case-law>.
9. Vaskevich V.P. (2006) Grazhdansko-pravovoe regulirovanie otnosheniy v oblasti professionalnogo sporta [Civil law regulation of relations in the field of professional sports]: Diss. ... kand. yur. nauk: 12.00.03., p. 163. [in Russian].
10. Gema M. (2020) Kak poseschat futbolnyie matchi v Ukraine: meditsinskiy protokol Minzdrava [How to attend football matches in Ukraine: medical protocol of the Ministry of Health]. Sport24. URL: https://sport.24tv.ua/ru/ukradi-tachku-u-favbet-startuet-tretja-volna-promo-novosti-sporta_n1738374 [in Russian].
11. Mesut Ozil otkazalsya ot ponizheniya zarplatyi v «Arsenale» [Mesut Ozil refused to cut his salary at Arsenal]. Eurosport. URL: https://www.eurosport.ru/football/premier-league/2019-2020/story_sto7731539.shtml [in Russian].
12. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorov'ia [Fundamentals of Ukrainian Health Protection Legislation]: Law of Ukraine, 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> [in Ukrainian].
13. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 17 kvitnia 2019 roku u spravi № 682/1692/17 [The ruling of the Supreme Court was issued on April 17, 2019 at the right number 682/1692/17]. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/81652333> [in Ukrainian].
14. Postanova Kabinetu ministru Ukrainy «Pro zapobihannia poshyrenniu na terytorii Ukrainy hostroi respiratornoi khvoroby COVID-19, sprychynenoi koronavirusom SARS-CoV-2» vid vid 2 kvitnia 2020 r. № 255 [Resolution of the Cabinet of the Minister of Ukraine "About the expansion of the COVID-19 disease in the territory of Ukraine, caused by the coronavirus SARS-CoV-2" published on 2 April 2020. No. 255]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/255-2020-%D0%BF> [in Ukrainian].
15. Pro zatverdzhennia Dorozhnoi karty z vprovadzhennia vaksyny vid hostroi respiratornoi khvoroby COVID-19, sprychynenoi koronavirusom SARS-CoV-2, i provedennia masovoi vaksynatsii u vidpovid na pandemii COVID-19 v Ukraini u 2021-2022 rokakh [About the hardened road map for the introduction of vaccines from the state of the respiratory ailment COVID-19, caused by the coronavirus SARS-CoV-2, and the mass vaccination of the COVID-19 pandemic around 2020-2021]: Order of the Ministry of Health of Ukraine dated 12.24.2020 No. 3018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3018282-20#Text> [in Ukrainian].
16. Rehlament infrastruktury stadioniv ta zakhodiv bezpeky provedennia zmahan z futbolu, zatverdzhenni Rishenniam Vykonavchoho komitetu Hromadskoi spilky «Ukrainska asotsiatsiia futbolu» (protokol №13 vid 16.12.2019 r.) [Regulations for stadium infrastructure and security visits to the championship of football, announcements to the decisions of the Victory Committee of the Ukrainian Association for Football (minutes No. 13 dated 16.12.2019).]. URL: https://upl.ua/uploads/2002/Da5_5AJwOaQjy3uCJS17IYq7ArM1q2b_.pdf [in Ukrainian].
17. Uriad prodovzhyv adaptivnyi karantyn do 31 hrudnia 2021 roku ta sprostyv normy veryfikatsii vaksynatsii (2021) [The Cabinet of Ministers has continued the adaptive quarantine until the 31st breast in 2021 and has made it easier to verify the vaccination by the norms]. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/urjad-prodovzhiv-adaptivnij-karantin-do-31-grudnja-2021-roku-ta-sprostiv-normi-verifikacii-vakcinacii> [in Ukrainian].
18. Civil Code of Ukraine from 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].
19. Chervonenko V. Euro 2020: how to buy tickets. Instruction. *BBC News Ukraine*. 2019. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-50332361> [in Ukrainian].